

Bérczessy Lajos

„A jó mű, időtálló” (B. P. L.)

Egy településmonográfia 50. születésnapján – Dunaegyháza 800 éves

*Beszélgetés Tóth-Szöllős Mihály nyugalmazott evangélikus
esperessel a mű írójával*

Dunaegyháza község az idén ünnepli létrejöttének 800. évfordulóját. Egyszerű hír, sokaknak alig mond valamit. Nevét a térképeken nem írják különleges betűvel, közismertté lett híressége – az átlagismeret szerint – alig van. (Annyit mindjárt előjáróban hozzá kell tenni az évszámhoz, hogy az adat az *írásos* nyomot (1217) jelenti.

Valamilyen szinten lakott terület lehetett a rómaiak idejében is, mint dunai átke-lőhely bal partja, hiszen az átellenben lévő limes várta – Annamatia (Dunaföldvár) – ismert erősség volt. És a nagy folyóparti részek elnevezésénél Révbér is előfordult. Később a honfoglaláskor betelepülő törzsek a Duna mellékét rögtön megszállták.

Szinte minden magyar településen föllelhetők „kincsek”, csak elő kell keresni, össze kell gyűjteni azokat. (A kincs alatt természetesen nemcsak tárgyakat kell érteni.)

Nos, ilyen kutató–gyűjtő–leíró a 93. életévében járó *Tóth-Szöllős Mihály* nyugalma-zott evangélikus esperes, a község egykori lelkésze.

Ismerkedjünk meg vele közelebbről.

*

Beszélgetésünkre a Sarepta Evangélikus Lelkészotthonban került sor, Budapesten a Hűvös-völgyben. Otthonos a hely, kényelmes, a ma is érdeklődő- előadó- olvasó, lel-keket gondozó számára. (A kora délutáni bibliaóra készül, asztalán a nyitott „szak-irodalom”) A hosszú évtizedek alig hagytak nyomot küllemén, emlékező egyénisége irigylésre méltó.

– **Kezdjük talán a családdal: honnan származik a Tóth-Szöllős család?**

– Eleink a Rozsnyó melletti kis faluban, Csucson éltek. (Itt teszem hozzá az érde-
kességet: ma Szlovákia része az egykoron magyar és tót falu, a neve Čučma, jelenlegi
polgármestere Alexander *Szöllős!*)

A nagyszülők gazdálkodók voltak, egy amerikai úttal – pár év az államokban – fű-
szerezték a sorsukat, és hazatérve tudtak a keresett dollárokból földet vásárolni.

Édesapám hitoktató lelkész lett, Eperjesen, majd Miskolcon tanult. Még annyit a
családnevünkhöz, hogy a *Szöllős* gyakori név volt (ma is). Létezett Német-Szöllős,
Völgyi-Szöllős, mi lettünk a Tóth-Szöllősök – így különböztettek meg bennünket.

Én a trianoni diktátum után születtem, a családunk elhagyta a Felvidéket, Rá-

kosszentmihályon telepedtünk le, az ottani templomot apám építtette. Engem már Budapesten, a Deák téren kereszteltek, van egy húgom is, nyugdíjas tanárnő.

Az elemi iskola után a Fasori Evangélikus Gimnáziumban tanultam. Azt hiszem nem kell bemutatni ezt a mondhatni világhírű intézményt. A zene mindig is közel állt hozzám, kilenc évig hegedülni tanultam. S itt a gimnáziumban a csodálatos *Peskó Zoltán* tanár úr elcsábított az orgona felé. Orgonista lettem, ez a 7., 8. tanévben volt. Olyannyira, hogy helyettesítettem a fasori templomban. Majd Sopronba kerültem, ott végeztem a teológián. Szívesen foglalkoztam *egyháztörténelemmel*.

Itt jegyzem meg, hogy a végzetek emlékezetére – tiszteletére összeállítottam egy kötetet *Hatvan év távlatából 1947–2007* címmel. Ordas Lajos püspök úr szentelt föl, majd segédlelkésznek Cinkotára küldött. Itt ismerkedtem meg a jövődöbéli feleséggel, Terényi Annával. Az ő életútja is kicsit rögzös volt, Szarvason kezdte a tanítóképzőt és a háború, az oroszok bejövetele aztán arra sarkalta a szüleit, hogy hazahívják, és Cinkotán fejezte be a tanulmányait. Ott is volt állami tanítóképzés. Annyit el kell mondani, hogy a település tót község volt.

Az a gyakorlat, hogy a már említett segédlelkészeket, mivel nincs parókiájuk, szinte bárhova elhelyezhetik. A következő szolgálati helyem Kiskőrös volt, az ott töltött közel fél évtized kitűnő gyakorló segédlelkészi esztendőket jelentett számomra.

Innen választottak meg aztán Dunaegyházára. Ez 1957-ben volt, ekkor már családstól mehettünk.

– **Szokás, hogy a gyerekek sokszor a szülők nyomdokain haladva választanak pályát, a Tóth-Szöllős családnál ez nem így volt.**

– Három fiunk van (most az unokákat, dédunokákat nem sorolom föl). Hogy miért nem lettek lelkészek? Ez egy kicsit bonyolult dolog, látták, hogy a család milyen nehezen boldogult abban az időben. Feleségem, mivel lelkészfeleség volt, nem tudott tanítónőként elhelyezkedni. Nem volt káder. Az ÁEH kiválóan végezte dolgát. (Állami Egyházügyi Hivatal, pártállami szerv volt, elnöke akkor egy villamoskalauz volt... *a szerző kiegészítése*)

A választáshoz az ajánlást az esperesemtől kaptam.

– **Térjünk vissza még egy kicsit a fiaik szakmaválasztására.**

– Ők mindenképpen valami polgári hivatásra gondoltak. Legidősebb fiunk ma már nyugdíjas történelemtanárként Apostagon él. A másik két fiú – ikrek – közül egyikük a bankszakmában dolgozik, a másik a film világának nem éppen könnyű területét választotta – fűzi hozzá.

– **Én egy kis személyes kitérőt tennék: abban az időben költöztünk Dunaegyházára és meglepődve tapasztaltam, ha az utcára kimentem, nem hallottam magyar szót. Az emberek, ha találkoztak egymással rögtön átváltak tóra. Az utca gyerekei nem vették be maguk közé azt, aki nem ismerte**

a játékokat, mondókákat. Több olyan család is volt, ahol az óvodába kerülő kisgyerek nem beszélt magyarul.

– Igen, ahogy emlegették, tót község volt – ezt is így mondják – Egyházi. Amint már említettem, nekem nagy segítség volt, hogy a feleségem jól tudta a nyelvet. Először, Bakay Zoltán több mint három évtizeden át szolgálta a közösséget, nem volt könnyű a nyomdokaiba lépni. Bár a presbiterektől jó támogatást kaptam.

Feleségem tót lány lévén, a liturgia megfogalmazásában, leírásában segített, ezt föl tudtam olvasni, és érttem is. Prédikálnom nem kellett tótul.

Szerettem Dunaegyházát, jól éreztem magam. Szorgalmas emberek lakják a települést. Később a családi ügyeink is rendeződtek, feleségem az iskolához került.

– **Honnan jött a 750. évfordulóra megíródott – Dunaegyháza község története című – monográfia megírásának az ötlete?**

– Két indítatás is volt, feleségem, amint említettem jól beszélte a nyelvet, és könnyen tudott az emberekkel anyanyelvükön szót érteni. Így előkerültek különféle történetek, szokások, viseletek, használati tárgyak, bútorok. Mindenre nem terjedhetett ki a leírás, hiszen terjedelmi korlátok voltak. A falu viseleteit, a szlovák hagyományokat, a számos szakma képviselőit, szabók, szücsök, csizmadiák, asztalosok, kovácsok, borbélyok, vízimolnárok szokásait, történeteiket élvezetesen lehetett hallgatni. Meglepő, hogy milyen sokféle szakipar volt ebben a faluban, és még hányat nem is említettünk!

Mindenesetre a tárgyi gyűjtött anyag – ha jók az információim – azóta gazdaggott, s egy önálló tájházban kapott elhelyezést.

Kapóra jött az is, hogy sorra alakultak a falvakban a honismereti szakkörök. Így a feleségem vezetésével elkezdték gyűjteni az anyagot. Sokan resteltek is, hogy mire jó az a sok régi kacat a padlásról!

Szinte ezzel párhuzamosan Dunavecscén – akkor az volt járási székhely – összejött egy honismerettel foglalkozó társaság, tanárok, tanítók, ahova engem is meghívtak. Az volt az érv tudják, hogy egyháztörténelemmel foglalkoztam, és engem kértek föl, hogy a falu történetét kutassam, írjam meg.

Adott volt a parókián a gazdag anyag. Szerencsére nem semmisült meg a zivataros évek (háborúk) alatt.

– **Gondolom, nemcsak helyben kellett forrásmunkákat keresni.**

– A megyei, sőt a fővárosi levéltár anyagaiban is lehetett találni a helyre, a különböző korokra vonatkozó leírásokat, statisztikákat, minél tovább visszamenve az időben. Iskolai és egyházi vonalon is voltak dokumentumok.

– **A monográfiában olvashatók – legalább is számomra – izgalmas fölfedezések is.**

– A legrégebbi írásos említés 1217-ből való, akkor – amint az irat is említi – Tolvoy volt a település neve.

Idézet a monográfiából:

A veszprémi káptalan magánlevéltárában található egy oklevél 1217-ből.

„... a veszprémi püspök kérésére a pozsonyi várnak azon szolgálmányos embereit, akik az Apostog rév és Feldwar közt fekvő *Tolvoy* faluban a veszprémi püspök népei közt laktak, a veszprémi egyháznak engedi át ugyanolyan szolgálati kötelezettséggel, mint amilyent előbb a várnak teljesítettek.” Mit olvashatunk ki ebből az okmányból? Bártfai Szabó László munkájában szintén említi ezt az oklevelet. Ugyancsak ő tesz említést arról is, hogy községünk régi települési helye „valamikor egészen a Duna mellett volt, onnan 1680 körül költözött át mai helyére.”

– **Olvastam a lelkészek sorában országos hírvű személyiségekről, gondolok itt Hajnóczy Sámuelre, aki 1768 és 1795 között szolgált a gyülekezetet.**

– Igen, a Hajnóczy család akkor került ide a Duna mellé. Annyit még hadd tegyek hozzá, hogy a Dunaegyházán lévő mai templom ez időben épült.

Fia, József, kalandos utat járt be. Nem lévén nemes, állami szolgálatot, közhivatalt nem kapott. Hiába küzdött a Martinovics-féle mozgalom a polgárosodásért, áldozatul estek a „felségsértési pernek”. Aki nem volt katolikus és nem volt nemes, annak nem sok babér termett a birodalomban. Mártírhalál halt 1795-ben, Budán, a Vérmezőn volt a kivégzés.

– **Ami legalább ennyire figyelemfelkeltő, Sárkány Sámuel szolgálata, aki 1811 és 1836 között volt lelkész.**

Ismert tény, hogy gyermekei János és a fiatalabb Sámuel együtt jártak két éven keresztül a dunántúli Sárszentlőrinc jó nevű evangélikus iskolájába (kisgimnáziumába) Petrovics (akkor még igencsak nem Petőfi) Sándorral, 1831 és 33 között. (A Petőfi nevet csak 1842-től írta alá, a *Hazámban* című Dunavecsén írott verse alá.) A fiatalabb Sárkány fiúval együtt laktak, Németh Ferenc elemi iskolai tanítónál, és jó barátság alakult közöttük.

Ekkor Petőfi/Petrovics apja, István, Dunavecsén bérelt mészárszéket és kocsmát 1840–1844 között.

– **Ha a (mai írás szerint dunaegyházai) Sárkány lelkész fiúkkal iskolatársak és barátok voltak, elképzelhető, hogy megfordult náluk?**

– Szerintem teljes mértékben lehetséges, hogy Dunavecsére menet bementek a parókiára.

– **A szerkesztés, a fejezetek megírása ötletesre sikeredett.**

– Igen, egy-egy szakterület ismerőit kértük föl a történetiség földolgozására, akár a sportkör, a tűzoltótestület vagy a gazdatársadalom szervezeteiről legyen szó.

Természetesen nem maradhatott ki belőle a politika sem, hiszen így hűen tükrözi az adott időszakot – mondja végezetül.

Tóth-Szóllós Mihály életét még mesélhetnénk tovább: egyházmegyei esperesnek választották, nem szívesen költözött el Dunaegyházáról, de a megyei egyházi életet onnan nem lehetett irányítani, ahol még telefonja sem volt.

Kecskemét volt a család következő állomáshelye. Az *Evangelikus Élet*, a magyarországi evangélikus hetilap főszerkesztését bízták rá. Majd az Evangélikus Sajtóosztály vezetésével bízták meg. Ehhez már a fővárosba kellett költözni. Az 1984-es Lutheránus Világszövetség Nagygyűlésének nemcsak főszervezője, hanem háznagya is volt. Ez fővárosi és országos esemény is volt. Az Országháztól a – az azóta már leégett – Sportcsarnokig számos helyen zajlottak az események.

Dunaegyházán nem felejtették el szeretett lelkészüket, gyülekezet, és faluépítő munkájáért 2005-ben díszpolgárrá választották.

Tartalmas, munkával teli évek voltak. Nyolcvanéves korában még autót vezetett majd kérte a püspökét, hogy most már szeretne nyugdíjba menni.

*

„Egyháza(Duna), tót falu, Pest- Solt vmegyébe, a Duna bal mellékén, dombos helyen, up.p. Solthoz ½ órányira, s szinte annyi távolságra Duna- Földvártól. Lakja 2083 ágostai, 12 k.,10., ref. Van itt evang. anyaegyház, magyar és tót tanoda...”

Fejér vgyében pedig túl a Dunán Kis- Apostag pusztán bír mintegy 800 hold szántóföldet.”

Így ír a Magyarország Geográfiai Szótára 1851-ben Dunaegyházáról.

*

Azzal kezdtük, hogy Dunaegyházán országos jelentőségű eseményt nem rögzít a história. Mégis a településen éltek és élők szorgalma, munkája, élni akarása, hagyományápolása kitarzott nyolc évszázadon át.

Az emlékezés szép eseménye *a község szülöttét*, neves személyiségét ábrázoló szobor avatása augusztus 20-án.

Sárkány József 1848-as honvéd őrnagy, Klapka katonájaként védte, majd szolgálta a hazát 1903-ban bekövetkezett haláláig.

Felhasznált munkák

Csepregi Béla: *Petőfi Sárszentlőrincen*. Kiadó: Sárszentlőrinc önkormányzata 1991.
Evangelikus egyház és iskola. Tizenharmadik évfolyam, 28. szám, Pozsony, 1895. július 13. 223–224.

Dunaegyháza község története. Dunaegyháza 1967. Felelős kiadó: Kelényi László
Írta: Tóth-Szöllős Mihály)

Magyarország Geográfiai Szótára. Kiadta: Fényes Elek I. kötet Pest, 1851. 299.
http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszag_i_nemzetisegek/szlovakok/dunaegyhaza_kozseg_tortenete